

TOBB ETÜ DİPLOMASI TOPLULUĞU

TÜRK KONSEYİ GENEL SEKRETERİ BÜYÜKELÇİ HALİL AKINCI İLE RÖPORTAJ

TOBB ETÜ Diploması Topluluğu Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Genel Sekreteri Halil Akıncı ile Türkiye-Türk Dünyası ilişkilerini konu alan bir röportaj gerçekleştirdi. Röpotaja Türk-Avrasya İş Konseyleri Koordinatör Yardımcısı Adem Kula, Diploması Topluluğu Başkanı Rüştü Kaya, Başkan Yardımcısı Alper Doğru, Topluluk üyeleri Merve Şenol ve Rabia Şensoy katıldılar.

SORU: Sayın Büyükelçim, öncelikle Topluluğumuzla röportaj yapmayı kabul ettiğiniz için minnettarız. Bu

bakımdan sizlere topluluk üyelerimiz ve TOBB ETÜ ailesi adına teşekkür ediyoruz. Öncelikle bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin kurulduğu 1991 yılından bu güne Türkiye'nin Orta Asya politikasını kısaca değerlendirmek gerekirse bugün gelinen nokta sizce yeterli midir? Eğer varsa bu süreçte izlenen yanlış politikalar nelerdir?

Halil AKINCI: Orta Asya devletleri ile Selçuklu Dönemi'nden sonra yaşanan takriben 1000 yıllık bir kopukluk süreci vardır. 1991 yılı itibariyle bu kopukluğu gidermek için dış politika açısından önemli adımlar atıldı. 1991'de SSCB dağıldıktan sonra bölgeye Bilal Şimşir başkanlığında, benim ve Kurtuluş Taşkent'in de bulunduğu bir heyet gönderildi. Bu yeni devletlerin tanınmasını tavsiye eden ayrıntılı bir rapordan sonra 1992 yılı itibariyle bu ülkelerde elçilikler açıldı. Ana hedef; bu devletlerin kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak, devlet yapılarını güçlendirmek, dünya ile entegre olmalarına yardım etmek ve tabiiyle bu devletlerin Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmektir. Büyük bir öğrenci değişimi politikası başlatıldı. İlk etapta Türkiye'ye bölge devletlerinden 10.000 öğrenci getirildi. Bu öğrencilerin büyük bir kısmı sonradan bu ülkelerin devlet kademelerinde önemli yerlere geldiler. Türkiye aynı zamanda bu ülkelerin bağımsız bir devlet olmalarında, uluslararası kuruluşlara üye olmalarında önemli katkılarda bulundu. Bu ülkelerin bağımsız olmalarından sonra sıfır noktasında olan Türkiye ile ticaretleri büyük oranda gelişme gösterdi. Vatandaşlarımız bu ülkelere yerleşti ve Türk iş adamlarına yeni pazarlar açıldı.

Fakat Türkiye'nin imkanlarının kısıtlı olduğunu da burada belirtmek lazım. Örneğin; Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı bile batı sermayesi ile yapılmıştır. Aynı zamanda birtakım yanlış

politikardan bahsetmek de mümkündür. Türkiye'deki koalisyon hükümetleri nedeniyle bu ülkelerle karmakarışık bir siyaset yürütüldü. Bölgeyi gezilerle boğduk, oraya gitmek moda haline geldi; fakat bu gezilerin büyük çoğunluğu amaçsız, sadece göstermelik gezilerdi. Bu da Türkiye Cumhuriyeti'nin ciddiyetinin aşınmasına sebep oldu. Türkiye, devlet politikası olarak orada "ağabey" rolü üstlenmek istemedi; fakat oraya giden bazı yetkililerin başına buyruk hareketleri, disiplinsizlikleri bu imajın oluşmasında en önemli etken oldu.

SORU: Son dönemde Türk Dış Politikası'nda AB, Ortadoğu gibi bölgelerle karşılaştırıldığında Türk Dünyası'nın ağırlığı nedir? Türk Dünyası'na gerekli önem veriliyor mu?

Halil AKINCI: Türk dünyasına gerekli önemin verildiği kanaatindeyim.2002 seçimlerinden sonra da Orta Asya ülkelerine Cumhurbaşkanı ve Başbakan ve Bakanlar düzeyinde birçok ziyaret gerçekleştirildi. Fakat Türkiye dışından kaynaklanan birtakım sorunlar da mevcut. Örneğin; Özbekistan işbirliğine sıcak bakmıyor.

Ortadoğu'ya gelince, Ortadoğu bizim sınırimızdadır; bu sebepten dolayı ticaret daha kolaydır. Ayrıca Ortadoğu'nun istikrarı bizim istikrarımız açısından önemlidir. Ortadoğu, bela çıkarabilme kapasitesi yüksek bir bölgedir. AB ise, dış ticaretimizin %50'sini gerçekleştirdiğimiz bir bölgedir. Özetle, her bölgeye ayrı ayrı önem verilmeli ve bunlar ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

SORU: Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri arasında işbirliğinin ve entegrasyonun sağlanmasında karşılaşılan belli başlı iç ve dış kaynaklı sorunlar nelerdir?

Halil AKINCI: Bu devletler için bağımsızlıklarını korumak son derece önemlidir. Bu yüzden, yeniden üzerlerinde bir güç olsun istemezler. Entegrasyondan bahsederken bu hususu da göz önünde bulundurarak hareket edilmelidir.

Belli başlı sorunlara değinecek olursak, bu ülkelerle doğrudan ulaşım yoktur. Ancak kuzeyden Gürcistan, güneyden ise İran üzerinden ulaşım sağlanabilir. Sadece Azerbaycan ile Nahçıvan Bölgesi'nde bir sınırimız bulunmaktadır. Bu durum ticari ilişkileri olumsuz etkilese de, ekonomik ilişkiler yine de gelişmiştir. Karşılıklı sermaye yatırımları mevcuttur.

Siyasi entegrasyonda ise 20 yıl sonra kurulan bu konseyin rolü çok önemlidir. Türk Devletleri ilk defa gönüllü olarak birleşmişlerdir. Şu an sadece 4'ü bu oluşuma katılmışlardır ama diğer 2 devlet de sonunda Konsey'e mutlaka dahil olacaklardır. Bu ülkeler demokrasi bakımından Türkiye'den gerideler. Fakat dünyada hiçbir devlet saf demokrasiyle kurulmaz bu biraz vakit alır. Avrupa'da demokrasinin oturmasının yüzyıllar aldığını düşünürsek bu ülkelerin 20 yılda ideal bir demokrasiye kavuşmalarını beklemek haksızlık olur.

SORU: Dil sorunu bugün en büyük sorunlardan biri olarak görülmekte. Dil sorunun çözülmesi için ne gibi adımlar atılabilir?

Halil AKINCI: Bu dillerin temelde aynı olduğu muhakkaktır. Bunu Divan-ı Lügat ü Türk'te görebilirsiniz. Örneğin Türkmenistan'a giderseniz kısa bir zaman sonra Türkmenistan Türkçesi'ni rahatça konuşmaya başlayabilirsiniz. Kazakistan ve Kırgızistan'da ise dil

Türkmenistan'a oranla daha büyük bir problem, onların dili Türkiye Türkçesi'ne biraz daha uzak. Aynı kelimeler farklı anlamlar kazanmışlar bu bir tuzak oluşturuyor.

Alfabe sorunu dil sorununun en büyük parçası. 1920'lerin sonunda az harf farkıyla hepimiz de ortak Latin alfabesi kullanmaktaydık. 1936'da onlar Kiril alfabesine geçirildiler. 1991'de Sovyetler Birliği dağılınca ilk olarak Azerbaycan Latin alfabesine geçti. Kazakistan, Kırgızistan gibi ülkeler hâla Kiril alfabesini kullanmaktadır. Bugün ortak bir alfabe oluşturma çalışması vardır. Kazakistan'daki Türk Akademisi bu konuda çalışmalar yapacak. Ortak alfabe yaratıldığı zaman ortak bir dilin oluşması daha da kolaylaşacaktır. Örneğin kurumumuzun adı Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, fakat "konsey" Türkçe değil. Oysa Türkçe'de bu kelimenin karşılığı mevcut. Divan-ı Lügat ü Türk'te bulunan "keneş" kelimesi "konseyin" karşılığı olarak kullanılabilir. Bugün bu kelime Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'da hâla kullanılmaktadır. Örneğin Türk-Türkmen İş Konseyi'nin Türkmençe'deki karşılığı Türk-Türkmen İşwürler Geneşigi'dir.

SORU: İşbirliği Konseyi'nin kurulması Türk Dili Konuşan Ülkeler arasındaki işbirliğinin gelişmesine ne gibi katkılarda bulunacaktır?

Halil AKINCI: Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanlıkları Zirvesi 1992'den beri yapılmaktadır. Ancak İşbirliği Konseyi kurulana kadar zirveler bir kurumsal çerçevesi olmadan gerçekleştirilmekteydi. Konsey'in kurulmasıyla artık tüm bu toplantılar bir uluslararası örgüt çerçevesinde yapılacaktır. Bundan sonra geçmişe oranla daha ciddi adımların atılacağını söyleyebiliriz. Almatı'da yapılacak olan zirvede somut işbirliği konularına yöneleceğiz. Üniversiteler arası birlik kurulacak, ekonomik alanda Türk İş Konseyi'nin kurulması çalışmaları var, iş ihtilaflarının çözümü için ortak Türk hakemlik heyeti kurulacak. Bütün bu çalışmaları TOBB ile işbirliği içerisinde yürütmekteyiz.

SORU: Özbekistan ve Türkmenistan Konsey'e üye değiller. Bu iki ülkenin durumunu nasıl açıklıyorsunuz?

Halil AKINCI: Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov 1995'ten beri devlet başkanları zirvelerine katılmıyor. Özbekistan Devlet Başkan'ının kendine göre kişisel nedenleri olabilir. Biz konsey olarak Özbekistan'ı bu işin dışında tutmak istemiyoruz. Bir gün elbette katılacaklardır.

Türkmenistan'a gelecek olursak burada farklı bir durum var. Türkmenistan daimi tarafsızlık statüsü ilan etmişti. Bu sebepten dolayı bu tarz siyasi oluşumlara mesafeli yaklaşmaktadır. Fakat Türkmenistan her ne kadar resmi olarak konseye katılmasa da bizimle paralel hareket etmeyi kabul etmiştir. Nitekim, geçen yıl yapılan İstanbul Zirvesi'ne Türkmenistan Cumhurbaşkanı katılım gösterdi. Elbet bir gün onlar da Konsey'e dahil olacaklar.

SORU: Rusya'nın Konsey hakkındaki ve bölgedeki Türk Cumhuriyetlerinin ortak hareket etme girişimlerine karşı tutumu nedir? Sovyetlerin dağılmasıyla bugünkü Türk Devletleri bağımsızlıklarına kavuştular. Fakat hâla, Rusya Federasyonu içinde "muhtar cumhuriyet" vasfıyla iç işlerinde bağımsız dış işlerinde RF'ye bağlı Türk kökenli halklar mevcuttur. Bunların geleceği hakkında bir yorumda bulunabilir misiniz? Konseyin buradaki halklarla dil ve kültür bağlarının güçlendirilmesi konusunda bir çalışması olacak mı?

Halil AKINCI: Türk Cumhuriyetleri'nin tümünün Rusya ile iyi ilişkileri var. Türkiye'de aynı şekilde son dönemlerde Rusya ile ilişkilerini oldukça geliştirmiştir. Örneğin; Türkiye ve Rusya arasında Üst Düzeyli İşbirliği Konseyi kuruldu. Öyle ki, Rusya'nın Türkiye dışında sadece Fransa, Almanya ve İtalya ile böyle bir konseyi bulunmakta. Bu Türk-Rus ilişkilerinin geldiği seviyenin göstergesidir. O yüzden, Rusya'nın bu oluşumda bize hiçbir tepkisi olmadı. İşbirliği Konseyi'nin kurulmasından sonra bir Rus televizyonu bana "Peki AB ne olacak?" diye bir soru yöneltti. Burada benim vermiş olduğum cevap şuydu: "Biz Konsey olarak, Türk Dünyası ile ilgilenmekteyiz. O yüzden AB bizi hiç ilgilendirmiyor."

Sorunun ikinci kısmına gelecek olursak, bu Konsey dört devlet tarafından kurulmuştur. Bu yüzden biz öncelikli olarak bu dört devlet arasındaki işbirliğinin geliştirilmesiyle ilgilenmekteyiz. Bunun dışındaki diğer topluluklara ya da özerk cumhuriyetlere yönelik bir çalışmamız yok. Tabi burda Rusya'nın tutumu da önemlidir. Örneğin; 1991 yılında "Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği Arasında Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması"ını imzalamıştık. Bu anlaşmanın 16. maddesinde Türkiye ile Sovyetler Birliği'ni oluşturan diğer cumhuriyetler arasında ilişkilerin güçlendirilmesinin iki ülke ilişkilerine kapsam ve muhteva kazandıracağı vurgulanmıştır. Bugün Türkiye'nin Tataristan, Başkurdistan ve diğer muhtar cumhuriyetlerle iyi ilişkilerimiz var, Rusya'nın buna bir tepkisi yok. Daha önce de söylediğim gibi bu Türkiye-Rusya ilişkilerinin iyi olmasının bir sonucu, değilse Rusya bunu tecviz etmez. Türkiye'nin hep bir Rusya korkusu olmuştur, aynı şekilde Rusya'nın da tarih boyunca bir Türkiye korkusunun olduğunu söyleyebiliriz. Bu korku bizim şimdiye kadar Batı'nın hemen hemen her isteğini kabul etmemize sebep olmuştur. Fakat artık bu korkunun karşılıklı olarak kalktığını hatta yerini dostluk ve işbirliği duygusuna bıraktığını söyleyebiliriz.

SORU: Türk İş Konseyi'nin kurulması kararı çıkmıştı, bu konu hakkında nasıl bir çalışma yürütüyorsunuz, Konseyin Türk iş dünyasına ne gibi katkıları olabilir?

Halil AKINCI: Bu Konsey'in kurulması için Kazakistan'da Ata Meken ile Türkiye'de TOBB öncülük yapıyor. Son zamanlarda Kırgızistan ve Azerbaycan'a yaptığım ziyaretlerde de herkesin bu işe hevesli olduğunu gördüm. Şimdi zaten bütün bu ülkelerle ikili iş konseylerimiz var fakat Türk İş Konseyi uluslararası bir konsey olacak. Üye ülkelerin önde gelen işadamlarını bir araya getirecek. Bunun bölge ekonomisine önemli katkıları olacaktır. Biz Sekretarya olarak Almatı Zirvesi'nden önce bunları da toplamayı hedefliyoruz.

SORU: Son olarak, Türk Dünyası'nın geleceği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Halil AKINCI: Bağımsız Türk Devletlerinin ortaya çıkması Türkiye'ye güç kazandırmıştır. Türkiye'nin varlığı da onlar için bir artıdır. Bugün 6 tane bağımsız Türk Cumhuriyeti var. 1990'da sadece Türkiye vardı. Orta Asya ile aramızda kültürel bir bağ her zaman vardı. Orta Asya şairleri Milli Mücadele'ye büyük destek vermişlerdir. Örneğin Kazak Şair Magcan Cumabay'ın "Uzaktaki Kardeşime" şiiri bu desteğin ve Türk Milli Mücadelesi'nin o bölgede oluşturduğu heyecanın en iyi göstergelerinden biridir. Ortak sağlam bir kültürümüz var. Mesela Orhun Yazıtları. Göktürk Devleti ilk Türk adıyla kurulan devlet olarak hepsi tarafından kabul ediliyor.

Yeni Türk Devletlerinin bağımsızlığı Türk dış politikasına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu devletlerin biraraya gelmesi hepsinin işine yarar. Dünya da bu birlikten zarar değil, fayda görür. Bir gümrük birliği olduğu zaman herkes için büyük bir pazar ortaya çıkacaktır. Ama tabi herşeyin zamanı var. Şunu unutmayın: "Dolu arabayı ittirmeye kalkarsan, sadece

etrafındaki tozları kaldırırsın”. O yüzden sabırlı olacağız. Birşeyi yapıp onun üzerine başka bir şey inşa edeceğiz. Adım adım ilerleyeceğiz.

- Bizlere ayırdığınız vakit ve yanıtlarınız için çok teşekkür ediyoruz.